

Sygn. akt II KK 59/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Rafał Malarski

SSN Andrzej Stępka

Protokolant Patrycja Kotlarska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Andrzeja Pogorzelskiego,
w sprawie **R. P.**

skazanego z art. 158 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 7 kwietnia 2022 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę skazanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Z.

z dnia 20 lipca 2021 r., sygn. akt II Ka (...),

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w H.

z dnia 28 września 2020 r., sygn. akt II K (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w odniesieniu do R. P. i sprawę w tym
zakresie przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi
Okręgowemu w Z..**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 września 2020 r., sygn. akt II K (...), Sąd Rejonowy w H.:

1. uznał oskarżonych R. P. i T. P., w ramach zarzucanego im w pkt I aktu oskarżenia czynu, za winnych tego, że w dniu 28 kwietnia 2018 r. w J., powiatu [...], działając wspólnie i w porozumieniu, wzięli udział w bójce z udziałem J. P., w której poprzez zadawanie uderzeń pięścią po głowie i tułowi, gryzienie w prawą rękę narażono J. P. na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub nastąpienia skutku określonego w art. 156 § 1 k.k. lub art. 157 § 1 k.k., w wyniku czego J. P. doznał obrażeń ciała w postaci rany kłusanej ręki prawej, krwiałów okularowych obu oczodołów, otarcia naskórka i wzmożonej spoistości tkanek nosa, otarć naskórka lewego podudzia i złamania obwodowego odcinka kości nosa z przemieszczeniem, które to obrażenia naruszyły czynności narządów jego ciała na okres poniżej 7 dni, tj. czynu z art. 158 § 1 k.k. i na tej podstawie wymierzył R. P. karę 4 miesięcy pozbawienia wolności (pkt I wyroku);
2. na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzekł od oskarżonego na rzecz J. P. 500 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (pkt II wyroku);
3. uznał oskarżonego R. P. za winnego tego, że w dniu 28 kwietnia 2018 r. w J. powiatu (...) zabrał w celu krótkotrwałego użycia pojazd marki S.(...) o numerze rejestracyjnym (...), powodując jego uszkodzenie na łączną sumę strat w kwocie 1050 zł na szkodę J. P., tj. czynu z art. 289 § 1 k.k. w zb. z art. 288 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to na podstawie art. 289 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierzył mu karę 3 miesięcy pozbawienia wolności (pkt III wyroku);
4. na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzekł od oskarżonego R. P. na rzecz J. P. 1050 zł tytułem obowiązku naprawienia szkody (pkt IV wyroku);
5. na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 86 § 1 k.k. wymierzył oskarżonemu R. P. karę łączną 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt VII wyroku).

Orzeczenie to zaskarżone zostało apelacjami oskarżyciela posiłkowego J. P. i jego pełnomocnika na niekorzyść R. P. oraz R. P. i jego obrońcy w całości.

Po rozpoznaniu wniesionych środków odwoławczych, wyrokiem z dnia 20 lipca 2021 r., sygn. akt II Ka (...), Sąd Okręgowy w Z.:

1. zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że oskarżonych R. i T. P. w ramach czynu przypisanego im w pkt I uznał za winnych tego, że w dniu 28 kwietnia 2018 roku w J. powiatu (...), działając wspólnie i w porozumieniu wzięli udział w pobiciu J. P. zadając mu uderzenia po całym ciele i gryząc w prawą rękę,

narażając go na bezpośrednie niebezpieczeństwo nastąpienia skutku określonego w art. 157 § 1 k.k., w wyniku czego doznał on obrażeń ciała w postaci rany kłusanej ręki prawej, krwiaków okularowych obu oczodołów, otarcia naskórka i wzmożonej spoistości tkanek nosa, otarć naskórka lewego podudzia i złamania obwodowego odcinka kości nosa z przemieszczeniem, które to obrażenia naruszyły czynności narządów jego ciała na czas nie dłuższy niż 7 dni, tj. popełnienia czynu wyczerpującego dyspozycję art. 158 § 1 k.k.;

2. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy;
3. rozstrzygnął o kosztach procesu.

Opisany wyrok został zaskarżony w całości kasacją obrońcy skazanego R. P., w której zarzucono:

„1/ rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 18 § 1 k.k. poprzez błędne zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że oskarżony R. P. działał wspólnie i w porozumieniu z oskarżonym T. P. podczas gdy w toku postępowania nie wykazano jak, tzn. za pomocą jakich czynności konkludentnych i w jakich okolicznościach, tzn. w którym momencie zdarzenia miało dojść do zawarcia między oskarżonymi porozumienia zaś z depozycji oskarżycieli posiłkowych wynikało, że ciosy były zadawane >>na chybił trafił<< co przeczy zawarciu przez ww. jakiegokolwiek chociażby i spontanicznego porozumienia,

2/ rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 289 § 1 k.k. poprzez błędne zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że oskarżony R. P. dokonał krótkotrwałego zaboru cudzego pojazdu mechanicznego w celu jego użycia podczas gdy w toku postępowania wykazano, że tor ruchu pojazdu jednoznacznie wskazywał na chęć usunięcia pojazdu z pola mającego stanowić własność m.in. oskarżonego, co przeświadcza o tym, że oskarżony wyłącznie odpierał zamach na dobro prawnie chronione;

3/ rażące naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. poprzez niepełne rozpoznanie zarzutów apelacyjnych, które odnosiły się do oskarżonego R. P., a w konsekwencji zaabsorbowanie do skarżonego orzeczenia obarczonej błędami oceny materiału dowodowego poczynionej przez Sąd I instancji w zakresie:

1. w jakim Sąd ten przyjął, że oskarżony R. P. kierując samochodem m-ki S. świadomie poruszał się po gruncie stanowiącym własność oskarżycieli posiłkowych niszcząc dokonane przez nich zasiewy podczas gdy: i) z depozycji świadków o charakterze obiektywnym, tj. niepozostających ani z oskarżonymi ani z oskarżycielami posiłkowymi w relacjach rodzinnych, zawodowych lub jakichkolwiek innych wynikało, że między ww. trwały w dacie zdarzenia i trwają do chwili obecnej wieloletnie spory o granice nieruchomości, ii) oskarżeni w dniu zdarzenia byli przeświadczeni o tym, iż R. P. przemieszczał się samochodem po gruncie niestanowiącym własności oskarżycieli posiłkowych, iii) prawidłowości oznaczenia przebiegu granicy nie można – jak uczynił to Sąd I instancji przy aprobachie sądu odwoławczego – domniemywać na podstawie zgruberowanego pasa ziemi;
2. w jakim sąd uznał za godne wiary zeznania oskarżyciela posiłkowego J. P. podczas gdy podawał on, m.in. że >>(…) w tym czasie szukałem okularów, które mi spadły podczas uderzenia<< oraz >>(…) gdybym pozostał w samochodzie, nie widziałbym co się dzieje<<, co nakazuje traktowanie ich z ostrożnością jako, że ww. ma problemy ze wzrokiem, które utrudniały mu w dniu zdarzenia rozpoznanie osób stojących w odległości od niego lub dynamicznie się przemieszczających;
3. w jakim sąd uznał za godne wiary zeznania oskarżyciela posiłkowego J. P. w przedmiocie sposobu powstania uszkodzeń w samochodzie m-ki S., wysokości kosztów ich naprawy podczas gdy ww. podał na rozprawie w dniu 6 czerwca 2019 r., iż nie da się ustalić, czy jeden z elementów ww. pojazdu (kratka) została uszkodzona w trakcie zdarzenia, a nadto nie potrafił sprecyzować, dlaczego doszło do uszkodzeń po prawej stronie pojazdu (m.in. prawe okno) skoro według prezentowanej przez niego wersji zdarzenia oskarżeni mieli się znajdować na fotelu kierowcy oraz po lewej stronie pojazdu, a co się z tym wiąże istniało daleko większe prawdopodobieństwo wywołania uszkodzeń w pojeździe właśnie z jego lewej strony, tj. od strony fotela kierowcy”.

W konsekwencji tych zarzutów wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Z..

W pisemnej odpowiedzi na kasację i w toku rozprawy prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej. Podobne stanowisko wyraził pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego R. P..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Choć opisane wyżej zarzuty kasacyjne jawią się jako oczywiście bezzasadne, to samo wniesienie kasacji pociągnęło za sobą konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w Z. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Rozstrzygnięcie to wiąże się ze stwierdzeniem przez Sąd Najwyższy z urzędu, stosownie do treści art. 536 k.p.k., bezwzględnej przyczyny uchylenia orzeczenia przewidzianej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. W świetle powyższej okoliczności zbędne stało się odnoszenie się do podniesionych w kasacji zarzutów (art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

W toku postępowania przygotowawczego prokurator wydał postanowienie z dnia 12 czerwca 2018 r. o dopuszczeniu dowodu z opinii dwóch biegłych lekarzy psychiatrów w celu przeprowadzenia badania podejrzanego R. P. oraz wydania opinii w zakresie czy był zdrowy psychicznie w chwili popełnienia zarzucanych mu czynów, czy mógł on w czasie czynów rozpoznać ich znaczenie lub pokierować swoim postępowaniem oraz czy jego stan zdrowia psychicznego pozwala mu na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny (k – 100 – 101). W uzasadnieniu postanowienia podano, że wątpliwości w wskazanym zakresie, w więc m.in. co do poczytalności podejrzanego, wynikają z tego, że podczas przesłuchania podał, że leczył się neurologicznie i psychiatrycznie. Biegli psychiatrzy podali we wnioskach sporządzonej przez siebie opinii, że „w okresie objętym stawianymi R. P. zarzutami, miał on zachowaną zdolność rozpoznania ich znaczenia i pokierowania swoim postępowaniem. Stan zdrowia psychicznego R. P. jest dobry, pozwala na jego udział w toczącym się postępowaniu karnym oraz na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny (k – 119 – 122). Zgodnie z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. oskarżony w postępowaniu karnym musi mieć obrońcę, jeżeli zachodzą uzasadnione wątpliwości co do jego poczytalności, a także jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny. W opisanych sytuacjach udział obrońcy w rozprawach przed sądem

pierwszej instancji oraz sądem odwoławczym jest obligatoryjny (art. 79 § 3 i 450 § 1 k.p.k.).

Przypomnieć tu trzeba, że w orzecznictwie utrwalony jest już pogląd, że od dnia 1 lipca 2015 r. obrona obligatoryjna w wypadkach wskazanych w art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. ustaje dopiero z chwilą wydania przez sąd postanowienia, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy (art. 79 § 4 k.p.k.). Podkreśla się bowiem, że to nie sama treść opinii sądowo – psychiatrycznej stanowi o istnieniu lub braku obligatoryjnej obrony oskarżonego na rozprawie (art. 79 § 3 k.p.k.), ale przesądza o tym dopiero postanowienie sądu wydane po tym, jak opinia biegłych lekarzy psychiatrów zostanie złożona do akt sprawy. Za tym zapatrywaniem przemawia wyraźna stylistyka art. 79 § 4 k.p.k. w obecnym brzmieniu, w zestawieniu z poprzednią treścią tego przepisu, a także gwarancyjny charakter tego unormowania w zakresie prawa oskarżonego do obrony (art. 6 k.p.k.). W konsekwencji, nie można również przyjmować, że niewydanie takiego postanowienia przez sąd oznacza w istocie, iż postanowienie takie zostało wydane, tyle, że w sposób dorozumiany (tak np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 stycznia 2021 r., IV KK 329/21, z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17; z dnia 5 grudnia 2018 r., V KK 506/17, czy z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18). Stanowisko to w pełni podziela Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą kasację.

Przenosząc te rozważania na grunt rozpatrywanej sprawy zauważyć trzeba, że w jej toku nie wydano postanowienia sądu w trybie art. 79 § 4 k.p.k., które stwierdzałoby, że udział obrońcy oskarżonego nie jest obowiązkowy, co uchylałoby zarazem obowiązek uczestniczenia obrońcy oskarżonego w rozprawie.

Z materiałów sprawy wynika, że obrońca oskarżonego wziął udział w rozprawie głównej [wprawdzie na rozprawie w dniu 17 sierpnia 2020 r. (k – 574) ujawniono pod nieobecność obrońcy kilka dokumentów, lecz uchybienie to zostało konwalidowane na rozprawie w dniu 14 września 2020 r. (k – 578) poprzez dopuszczenie z urzędu dowodu z wszystkich dokumentów, które nie zostały wskazane w akcie oskarżenia, te ostatnie zaś ujawnione zostały z mocy prawa z chwilą zamknięcia przewodu sądowego (art. 405 § 2 k.p.k.)]. Natomiast w rozprawie odwoławczej obrońca nie brał już udziału (k – 774 i 776), co skutkowało wystąpieniem w tym stadium procesu bezwzględnej przyczyny odwoławczej

określonej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 3 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. Dlatego też Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W toku ponownego postępowania Sąd Okręgowy będzie miał na względzie powyższe zapatrywania prawne i zobligowany jest rozstrzygnąć w trybie art. 79 § 4 k.p.k. kwestię obrony obligatoryjnej (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).